

VII ZAKLJUČAK

Novembar je na medijskoj sceni Srbije obeležen, pre svega, prvim podzakonskim aktima donetim na osnovu ovlašćenja iz novog Zakona o javnom informisanju i medijima, kao i prvom regulatornom merom upozorenja izrečenom na osnovu novog Zakona o elektronskim medijima.

Ministarstvo kulture i informisanja donelo je pravilnike o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja, o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar medija i o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija. Pravilnikom o sufinansiranju projekata zaokružena je regulativa koja se odnosi na projektno finansiranje i dat je odgovor na pitanje kako će se finansirati ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja. Ono na šta sam pravilnik ne daje odgovor jeste pitanje iznosa koji će biti opredeljeni za tu namenu. Ovo se, međutim, od Pravilnika nije ni moglo očekivati budući da inicijativa novinarskih udruženja da se ustanovi minimum sredstava u lokalnim budžetima za javno informisanja nije bila prihvaćena, prevashodno zbog toga što nije imala opravdanje u Zakonu o lokalnoj samoupravi. Ipak, potreba minimalne zakonske garancije je sve više evidentna, imajući u vidu da bi praksa, u kojoj lokalne samouprave mogu bez kontrole da preusmere sredstva koja su ranije bila namenjena medijima na neke druge namene, opet mogla dovesti do toga da se sa praksom netransparentnog i nezakonitog finansiranja „podobnih medija” nastavi. Pomalo neočekivano, najveće kontroverze izazvao je Pravilnik o načinu vođenja i upisu u evidenciju predstavnika inostranih medija i dopisništava inostranih medija. Čini se, međutim, da su kontroverze pre rezultat nerazumevanja odredaba Pravilnika nego nekakve stvarne namere vlasti da evidentiranje stranih dopisnika, ustanovljeno kako bi im se olakšao a ne otežao njihov položaj, iskoristi na način koji bi ove diskriminisao. Čini se da je jedina koliko-toliko ozbiljna zamerka koja bi se mogla staviti na bilo koji od ova tri pravilnika, zapravo ona koja se tiče Pravilnika o dokumentaciji koja se prilaže u postupku registracije medija u Registar, koji bi mogao dovesti do zabune oko toga na kome je obaveza prijavljivanja i dostavljanja dokaza o novčanim sredstvima medija dodeljenim i dobijenim od organa javne vlasti. Naime, iako Zakon o javnom informisanju i medijima u članu 39. stav 3. i 4. izričito propisuje da je podnosilac prijave za registraciju organ javne vlasti i da se ti podaci prijavljuju Registru najkasnije 15 dana od dana donošenja odluke, iz samog Pravilnika mogao bi se izvesti drugačiji zaključak. Uz očekivanje da će ovo u praksi biti rešeno na za medije prihvatljiv način, valja konstatovati da je Ministarstvo kulture i informisanja, uz navedeni izuzetak, sa prva tri pravilnika doneta na osnovu ovlašćenja iz novog Zakona o javnom informisanju i medijima napravilo dobar posao. Pri tom, najvažnije je da nije došlo do kašnjenja u odnosu na zakonom propisane rokove, čime je i drugim organima sa

obavezama u implementaciji novih medijskih zakona upućena poruka da će i oni morati da se pridržavaju svojih rokova.

Regulatorno telo za elektronske medije izreklo je prvu meru upozorenja po novom Zakonu o elektronskim medijima. Mera je izrečena televiziji Pink, a ticala se zaštite maloletnika u programskim sadržajima, konkretno zaštite identiteta u reality programu koji se bavi utvrđivanjem očinstva maloletne dece. Regulatorno telo za elektronske medije stalo je na stanovište da pristanak roditelja nije sam po sebi uvek dovoljan da bi se identitet maloletnih lica otkrivao u programu. Ono što je, možda, još zanimljivije jeste to što je, izricanjem mere upozorenja, Regulatorno telo pokazalo da, makar u slučajevima kada se radi o zaštiti maloletnika, namerava da bude rigorozno, te da smo praktično na samo korak od izricanja i strože mere – konkretno, privremene zabrane objavljivanja programskog sadržaja. To je naime nova mera, po prvi put predviđena Zakonom o elektronskim medijima, i svakako će biti interesantno videti ne samo kakva joj je delotvornost nego kako će na njeno izricanje reagovati i sudovi, kako Upravni, tako i Ustavni, ako neko od kažnjenih emitera bude odlučio da u slučaju izricanja te mere traži njenu sudsku kontrolu.

Dodatni razlog za zabrinutost za bezbednost novinara, i to posebno onih koji se bave istraživačkim novinarstvom, izazvala je nova procedura Agencije za privredne registre Srbije, koja je počela da beleži ko je sve pristupao arhivi dokumenata i ko je dokumenta koje firme u arhivi pregledao. Vođenje ovakve vrste evidencije omogućava da se lako saznaju interesovanja ne samo novinara već i ostalih koji su iz različitih razloga bili u arhivi, te na njih stvara i psihički pritisak. Da sve bude još gore, vrlo brzo je došlo do curenja ove evidencije, a podaci o tome koji novinari su istraživali dokumentaciju kompanije „Asomakum”, koja je osnovana falsifikovanom ličnom kartom Andreja Vučića, brata predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića, bili su u posedu dnevnih novina bliskih vlasti – „Informer” u roku kraćem od 24 sata. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić najavio je ovim povodom da će u Agenciji za privredne registre pokrenuti postupak nadzora nad primenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, te da će posebno tražiti da se APR izjasni o zakonskom osnovu, smislu i svrsi ovakve obrade podataka. Po njemu, čak i nezavisno od rizika koji ovakav način obrade podataka lica koja pristupaju arhivu APR-a predstavlja po novinare koji se bave istraživačkim novinarstvom, postoje i drugi problemi koji ukazuju na moguću nedopuštenost konkretne obrade. U našoj analizi ukazujemo da je Zakonom o o postupku registracije u Agenciji za privredne registre, kao jedno od osnovnih načela postupka registracije propisano načelo javnosti i dostupnosti, prema kom su registrovani podaci i dokumenti javni i dostupni svim licima preko Internet strane Agencije i neposrednim uvidom u registar, osim ako javnost i

dostupnost nije ograničena ili isključena zakonom. Ukoliko su, dakle, registrovani podaci i dokumenti na osnovu kojih je izvršena registracija bilo kog privrednog subjekta javni i svima dostupni, onda se logično postavlja pitanje po kom osnovu, sa kojim smislom i radi kakve svrhe se ova evidencija vrši.

Kao pozitivne primere beležimo odluku Višeg suda u Nišu koji je ukinuo presudu Osnovnog suda iz istog grada kojom su bivši direktor Gradske toplane Milutin Ilić i njegovi saradnici Dobrivoje Stanimirović i Mija Janković oslobođeni optužbi da su pretili uredniku „Južnih vesti” Predragu Blagojeviću i ugrozili mu sigurnost. Viši sud je ocenio da je presuda Osnovnog suda zasnovana na „pogrešno i nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju”, a da su njeni delovi „nejasni”. Tom presudom je bilo konstatovano da telefonski pozivi okrivljenih u kojima su Blagojevića, koji je objavljivao tekstove o partijskom zapošljavanju u Gradske toplani, pitali da li bi, da je takve stvari objavljivao u Americi, živ dočekaao jutro, kao i poruke da ne bi trebalo da se igra sa ovakvim stvarima i da se ne igra vatrom, nemaju karakter pretnje jer se njima ne stavlja u izgled tačno određeno zlo. U svom izveštaju ocenili smo da je odluka Višeg suda u Nišu, kojom je poništena cinična odluka Osnovnog suda i naloženo novo suđenje, pravno logična i ohrabrujuća za medijske profesionalce.

Pozitivne pomake beležimo i u vezi sa procesom digitalizacije. Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija intenziviralo je razgovore sa emiterima, u sklopu čega je sredinom novembra održan novi sastanak sa emiterima u Nišu. Intenzivirana je i medijska kampanja promocije digitalizacije, a na osnovu Vladine Uredbe o utvrđivanju mera podrške i bližih uslova u pogledu kriterijuma za određivanje ugroženih potrošača pri nabavci opreme za prijem signala digitalne televizije, 17. novembra upućen je javni poziv ugroženim potrošačima da se prijave za dodelu besplatnih STB uređaja. Poziv će ostati otvoren do kraja juna 2015. godine.

Čini se ipak da smo najveću pouku mogli da izvučemo iz sednice Odbora za kulturu i informisanje Skupštine Srbije o slobodi medija, koja je napokon, posle tri neuspešna pokušaja, održana 6. novembra. Odbor je usvojio zaključke shodno kojima se očekuje da svi nadležni državni organi u skladu sa zakonom reaguju na svaki eventualni pokušaj ugrožavanja uređivačke autonomije i nezavisnosti medija i energično rade na rasvetljavanju svih slučajeva napada na urednike, novinare i druga lica koja učestvuju u prikupljanju informacija, kao i na same medije. U zaključcima se navodi da je Odbor svojom sednicom želeo da ohrabri sve medijske radnike da svojim radom doprinesu razvoju pluralizma medija, što će doprineti demokratskom razvoju našeg društva. Ključno je, međutim, da je sednica Odbora za informisanje i kulturu Skupštine Srbije o slobodi medija pokazala da se o toj temi ne može više raspravljati u

formi međusobnih optužbi vlasti i opozicije budući da bi sloboda medija morala da bude u interesu svih. Primer koji je najbolje pokazao da nijedna od više prethodnih, kao ni aktuelna Vlada Republike Srbije, nisu bez svog dela odgovornosti u odnosu na stanje medijskih sloboda u zemlji, jeste slučaj Vladimira Ješića koji duže od jedanaest godina čeka da naplati naknadu štete zbog šutiranja i psovanja pred TV kamerama, kojima je tokom intervju iz 2003. godine bio izložen od strane Velimira Ilića, danas ministra bez portfelja zaduženog za vanredne situacije u Vladi Republike Srbije. Činjenica da napadi na novinare, čak i kada se dešavaju pred televizijskim kamerama i praktično naočigled cele nacije, ovoliko dugo čekaju na svoj epilog, govori o položaju novinara u Srbiji u poslednjih desetak godina. Aktuelna vlast je na jedanaest godina Ješićevog čekanja, tokom kojeg su se smenjivale vlade Zorana Živkovića, dva puta Vojislava Koštunice, Mirka Cvetkovića, Ivice Dačića i Aleksandra Vučića, dodala još tri meseca odugovlačenja, koje je na kraju dovelo gotovo do kažnjavanja Vlade zbog nepostupanja po sudskim nalogima. Slučaj Vladimira Ješića čini više nego nespornim činjenicu da zaštita novinara od fizičkih pretnji i napada kojima su izloženi zbog svog rada nije blagovremena i da Srbija taj indikator postojanja medijskih sloboda i dalje ne zadovoljava, te da više promena vlasti, još od 2003. godine do danas, po tom planu gotovo da ništa nije promenilo. Tim pre je zaključak Odbora za informisanje i kulturu Skupštine Srbije, kojim su svi nadležni državni organi pozvani da, u skladu sa zakonom, reaguju na svaki eventualni pokušaj ugrožavanja uređivačke autonomije i nezavisnosti medija i energično rade na rasvetljavanju svih slučajeva napada na urednike, novinare i druga lica koja učestvuju u prikupljanju informacija, kao i na same medije, i danas podjednako aktuelan kao što je to bio i pre pet ili pre deset godina.